

TEISMO SPRENDIMO BANKROTO BYLOJE PRIPAŽINIMAS KITOJE EUROPOS
SAJUNGOS ŠALYJE NARĖJE

Andrius Urbonas *

*Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Civilinio proceso katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas 262 07 08
Elektroninis paštas A.Urbonas@lat.lt*

Pateikta 2007 m. rugpjūčio 3 d., parengta spausdinti 2007 m. rugpjūčio 30 d.

Santrauka. Straipsnyje tyrinėjamas Europos Sąjungos (toliau – ES) šalies narės teismo sprendimo iškelti bankroto bylą ir teismo sprendimų iškeltoje bankroto byloje pripažinimas ir vykdymas kitoje Europos Sąjungos šalyje narėje. Atskleidžiami teismo sprendimo bankroto byloje pripažinimo principai, tokio pripažinimo paskirtis ir tvarka ES. Šiuos klausimus reglamentuoja 2000 m. gegužės 29 d. ES Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1346/2000, dėl to straipsnyje daug dėmesio skiriama jo analizei ir taikymo praktikai. Reglamente įtvirtinta principinė nuostata, kad teismo sprendimas bankroto byloje pripažįstamas kitoje ES šalyje narėje savaime, be specialių procedūrų. Tačiau tai dar nereiškia, kad visais atvejais kiekvienas teismo sprendimas bankroto byloje besąlygiškai bus pripažintas ir vykdomas, nes net ir pripažinus teismo sprendimą Reglamente yra nustatytos tokio teismo sprendimo pripažinimo peržiūrėjimo sąlygos. Be to, byloje suinteresuotam asmeniui siekiant, kad teismo sprendimas būtų ne tik pripažintas, bet ir privalomai vykdytinas jį pripažįstančioje ES šalyje narėje, reikia pareikštine tvarka kreiptis į kompetentingą instituciją (Lietuvoje – į Apeliacinį teismą) dėl šio sprendimo vykdymo, pateikiant Reglamento ir CPK nustatytus formos, turinio ir priedų reikalavimus atitinkantį prašymą. Jeigu toks tinkamas prašymas pateikiamas, kitos ES šalies narės teismo sprendimą Lietuvos apeliacinio teismo nutartimi turi būti leidžiama vykdyti netikrinant Reglamente nustatytų nepripažinimo pagrindų. Jeigu suinteresuotas asmuo bankroto byloje prašo peržiūrėti nurodytą nutartį įrodinėdamas Reglamente nurodytus nepripažinimo pagrindus, tai Lietuvos apeliacinis teismas patikrina nepripažinimo pagrindų buvimą dėl konkretaus teismo sprendimo. Straipsnyje analizuojami teismo sprendimo bankroto byloje nepripažinimo pagrindai, ypač viešosios tvarkos samprata, jos ribos, šiais Reglamentu taikymo aspektais analizuojama Europos Bendrijų Teisingumo Teismo suformuota praktika išnagrinėtose bylose.

Pagrindinės sąvokos: bankroto byla, teismo sprendimo pripažinimas ir vykdymas, viešoji tvarka, pagrindinė bankroto byla, šalutinė bankroto byla, likvidavimo byla.

Temos aktualumas. Lietuvos Respublikos tapimas ES nare, nuo 2004 m. gegužės 1 d. įsigaliojus Stojimo sutarčiai, lėmė Bendrijos teisės įsiliejimą į Lietuvos teisinę sistemą. Dėl to nuo nurodytos datos Bendrijos teisės įgyvendinimo klausimai tapo aktualūs tiek teisinių santykių subjektams, tiek Bendrijos teisę taikančioms institucijoms. ES teisinis reguliavimas daro įtaką ES šalių narių nacionalinei bankroto teisei, ypač tarpvalstybinėse bankroto bylose. Su tuo yra susiję ES šalies narės teismo sprendimo bankroto byloje pripažinimo kitoje šalyje narėje klausimai, būtent: kaip turi būti pripažinti ES šalies narės teismo, iškėlusio bankroto bylą,

sprendimai Lietuvoje. Pripažinimo santykius iš esmės reglamentuoja turintis tiesioginio taikymo galią 2000 m. gegužės 29 d. ES Tarybos reglamentas Nr. 1346/2000 (toliau – Reglamentas) [2]. Manytina, kad šio klausimo tyrinėjimas, atsižvelgiant į Lietuvos teismuose nedidelį bylų skaičių dėl ES šalies narės teismo sprendimo bankroto byloje pripažinimo ir prognozuojamą bylų dėl teismų sprendimų bankroto byloje pripažinimo daugėjimą, būtų aktualus teisės taikymo prasme. Dėl to šiame straipsnyje tikslinga remtis nurodyto Reglamento taikymo praktika Europos Bendrijų Teisingumo Teisme (toliau – ETT), teisės moksliniais šaltiniais, ištirti tam tikras iš šio Reglamento taikymo galinčias kilti problemas Lietuvoje. Straipsnyje analizuojamų klausimų naujumą rodo tai, kad Lietuvos autorių prof. V. Mikelėno,

* Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Civilinio proceso katedros doktorantas.

dr. V. Višinskio, E. Laužiko, L. Gumuliauskienės teisės mokslinėje ir praktinėje veikloje yra tyrinėta užsienio teismų sprendimų pripažinimo Lietuvoje sritis, tuo tarpu ES šalių narių teismų sprendimų bankroto bylose pripažinimo kitoje šalyje narėje tema verta atskiro tyrinėjimo. Jo tam tikrus aspektus ir siekiama atskleisti šiame straipsnyje.

Tyrimo objektas. Reglamento teisinės nuostatos, susijusios su teismo sprendimų pripažinimu ar vykdymu kitoje ES šalyje narėje, jų aiškinimas.

Tyrimo tikslas. Taikant dokumentų analizės, sisteminį, lyginamąjį metodus išnagrinėti ES Reglamente įtvirtintus teismo sprendimo pripažinimo principus, jų veikimą atliekant pripažinimo procedūras, taip pat pripažinimo atsisakymo pagrindus.

Siekiant Europos Bendrijos steigimo sutarties [1] 3 straipsnio 1 dalies c punkte įtvirtinto kličių bendrosios rinkos funkcionavimui panaikinimo, nurodytu Reglamentu yra numatytas bankroto procedūrų veikimas šalyse narėse tarpvalstybinio bankroto atvejais, t. y. kai skolininkui bankroto procedūros ir jų pasekmės turi būti taikomos dviejose ar daugiau ES šalių narių. Reglamente preambulės 2 punkte įtvirtinta, kad viena iš tinkamo vidaus rinkos funkcionavimo priemonių yra efektyvus ir veiksmingas tarpvalstybinių bankroto bylų nagrinėjimas, nes pripažįstama, kad įmonių nemokumas daro poveikį tinkamam vidaus rinkos funkcionavimui. Į Reglamento taikymo sritį nepatenka trečiųjų valstybių, ne ES narių, teismų atliekamų bankroto procedūrų pripažinimas. Šiam pripažinimui Lietuvoje taikomos tarpvalstybinių dvišalių sutarčių ir Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nustatytos taisyklės.

Reglamente neįtvirtinta bankroto bylos skolininkui iškėlimo pagrindų, sąlygų ir tvarkos. Šios teisinio reguliavimo sritys išlieka ES šalių narių nacionalinėje teisėje. Reglamento 16 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad sprendimas iškelti bankroto bylą, kurį pagal savo jurisdikciją, kaip nurodyta Reglamento 3 straipsnyje, priima valstybės narės teismas, pripažįstamas visose kitose valstybėse narėse nuo momento, kai toks sprendimas įsiteisėja bankroto bylą iškėlusioje valstybėje. ETT 2006 m. gegužės 2 d. sprendime, priimtame *Eurofood IFSC Ltd* byloje Nr. C-341/04 [12], išaiškino teismo sprendimo iškelti bankroto bylą sąvoką. Tai valstybės narės teismo, bankroto bylos iškėlimo klausimu gavusio pareiškimą, pagrįstą skolininko nemokumu ir susijusį su Reglamento A priede numatytos bylos iškėlimu, priimtas sprendimas, apimantis skolininko teisės į turtą atėmimą ir Reglamento C priede numatyto likvidatoriaus paskyrimą. Šis teisės į turtą atėmimas reiškia, kad skolininkas netenka teisės valdyti savo turtą. Šioje byloje Arijos Aukščiausiasis Teismas (*High Court*) pateikė ETT paklausimą, ar tais atvejais, kai dviejų ES valstybių narių teismai teigia turintys jurisdikciją iškelti pagrindinę bankroto bylą, vienos valstybės teismas turi teisę patikrinti kitos valstybės teismo jurisdikciją iškelti bankroto bylą. ETT išaiškino, kad valstybių ES narių teismai tokios teisės neturi. Teismas rėmėsi šalių narių teismų tarpusavio pasitikėjimo principu, kuriuo vadovaujantis kitų

valstybių narių teismai pripažįsta sprendimą iškelti pagrindinę bankroto bylą, netikrindami savo jurisdikcijos iškelti pagrindinę bankroto bylą. ETT pripažino pirmumo taisyklę, pagrįstą chronologiniu kriterijumi, palankią pirmajam laiko atžvilgiu priimtam teismo sprendimui iškelti pagrindinę bankroto bylą. Be to, šioje byloje ETT konstatavo, kad bankroto byloje kiekvieno suinteresuoto asmens, teigiančio, kad valstybės narės teismas netinkamai įvertino jurisdikcijos turėjimą pagal Reglamento 3 straipsnį, prašymu teisės turi būti ginamos pagal tos šalies, kurioje buvo priimtas atitinkamas teismo sprendimas, nacionalinę teisę. Toks išaiškinimas reikštų, kad kiekvienas suinteresuotas asmuo nurodytu pagrindu dėl teismo sprendimo iškelti bankroto bylą peržiūrėjimo galėtų kreiptis nacionalinėje teisėje nustatyta apeliacine tvarka.

Sprendimo iškelti bankroto bylą pripažinimas (Reglamento 16 straipsnis) kartu su pripažinimo pasekmėmis (Reglamento 17, 18 straipsniai) reiškia bankroto procedūrų universalumo principo įgyvendinimą. Tai reiškia, kad pripažinimas bet kurioje valstybėje narėje turės tokias pačias pasekmes, kokios kyla *lex fori concursus* valstybėje. ES aprėpiantis bankroto procedūrų universalumo principas turi išlygą, reiškiančią, kad šalutinės bankroto bylos iškėlimas kitoje ES šalyje narėje apribos pagrindinės bankroto bylos eksteritorialumo galiojimą šalyse narėse. Vadovaujantis Reglamente įtvirtintu valstybių narių teismų sprendimų tarpusavio pasitikėjimo principu toks teismo sprendimas pripažįstamas savaime, neatliekant jokių papildomų procedūrų, t. y. netikrinant Reglamente nustatytą teismo sprendimo nepripažinimo pagrindų. Iš pripažįstančios teismo sprendimo, pripažįstančio tokį kitos ES šalies narės teismo sprendimą, taip pat nėra reikalaujama jokių kitokių formalumų dėl pripažinimo [6, p. 264]. Pripažinimas savaime sutampa su teismo sprendimo iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo momentu, kurį nustato šalies narės, priėmusios teismo sprendimą, nacionalinė teisė. Toks teismo sprendimas pripažįstamas nepaisant to, kad nepasibaigęs jo apeliacinio apskundimo terminas.

ES šalių narių tarpusavio pagarba teismų jurisdikcijai ir atskiros šalies nacionalinei bankroto teisei dar nereiškia, kad absoliučiai visais atvejais kita ES šalis besąlygiškai pripažins kitoje narėje pradėtą bankroto procedūrą ir jos pasekmes [7, p. 272]. Tai susiję su tuo, kad suinteresuotam asmeniui siekiant, kad vienos ES šalies narės teismo sprendimas antroje šalyje narėje būtų ne tik pripažintas, bet ir šios šalies teritorijoje įvykdytas, reikia kreiptis pareikštine tvarka į antrosios šalies kompetentingą instituciją (teismą). Dėl ES šalies narės teismo sprendimo vykdymo Lietuvoje pareiškėjui reikia kreiptis su prašymu į Lietuvos apeliacinį teismą, kuris, patikrinęs prašymo turinio, formos ir priedų atitiktį ES reglamentų ir Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso nustatytai tvarkai, priima nutartį dėl leidimo vykdyti ES šalies narės teismo sprendimą netikrinant ES reglamentuose nustatytą nepripažinimo pagrindų (CPK 818 straipsnio 5 dalis). Tik tada, jei suinteresuotam asmeniui kyla pagrįstų abejonių dėl ES reglamentuose

įtvirtintų nepripažinimo pagrindų, šiais pagrindais remdamasis suinteresuotas asmuo turi teisę pateikti prašymą peržiūrėti nutartį. Šiam prašymui nagrinėti *mutatis mutandis* taikomos atskirųjų skundų nagrinėjimo taisyklės (CPK 818 straipsnio 6 dalis). Tokiame prašyme reikia atskleisti aplinkybes ir pateikti jas pagrindžiančius įrodymus, kad dėl konkretaus ES valstybės narės teismo sprendimo patvirtinami Reglamente įvardyti nepripažinimo pagrindai, dėl kurių kitos ES valstybės narės teismo sprendimas bankroto byloje negali būti pripažintas ar vykdomas Lietuvoje. Kita vertus, kai yra pagrįstų abejonių dėl teismo sprendimo nepripažinimo pagrindų, sprendžiantis šį klausimą teismas turėtų būti aktyvus ir savo iniciatyva patikrinti bei įvertinti aplinkybes, ar tokie pagrindai yra.

Bankroto byloms ir jų pasekmėms taikoma ES valstybės narės, kurios teritorijoje iškelta tokia byla, teisė (Reglamento 4 straipsnio 1 dalis). Reglamente įtvirtintas teismo sprendimų pripažinimų modelis, pagrįstas teismo sprendimų sukeltamų teisinių pasekmių galiojimu visose tokius sprendimus pripažįstančiose valstybėse narėse. Teismo sprendimo iškelti bankroto bylą teisinės pasekmės kyla iš teismo, iškėlusio bankroto bylą, buvimo vietos valstybės nacionalinės teisės. Reglamente 25 straipsnio 1 dalyje nustatyta bankroto byloje priimtų teismo sprendimų pripažinimo tvarka taip pat taikoma sprendimams dėl apsaugos priemonių, kurių imamasi pateikus pareiškimą iškelti bankroto bylą. Pagal šią taisyklę teismas gali taikyti apsaugos priemones gavęs pareiškimą prieš bankroto bylos iškėlimą ar tokios bylos iškėlimo metu, ir tai reiškia, kad sprendimai dėl apsaugos priemonių turės būti pripažinti ir vykdomi kitose valstybėse narėse, taip užtikrinant būsimų teismo sprendimų bankroto byloje vykdymą. Visais atvejais apsaugos priemonės vykdys valstybė narė, kurioje teismo sprendimas yra pripažįstamas ir vykdomas pagal nacionalinės teisės įtvirtintą apsaugos priemonių įgyvendinimo tvarką [6, 201 punktas]. Lietuvos atveju kitos valstybės narės teismo sprendimai dėl apsaugos priemonių taikymo būtų pripažįstami pagal ES reglamentų nustatytą tvarką, o tokios apsaugos priemonės būtų procesiškai vykdomos Lietuvos civilinio proceso kodekso nustatyta laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tvarka (CPK 144–152 straipsniai).

Viena iš bankroto pradėjimo pasekmių yra ta, kad likvidatorius (remiantis reglamentu suprantamas tiek kaip skolininko bankroto procedūras vykdomas bankroto administratorius, tiek kaip likviduojantis skolininką likvidatorius) gali naudotis savo įgaliojimais, suteiktais *lex foris concursus*, kiekvienoje ES valstybėje narėje. Likvidatorius gali perkelti skolininko turtą iš kitų šalių narių į *lex foris concursus* valstybę, išskyrus turtą, kuris negali būti išvežtas (eksportuojamas) už šalies narės ribų, pvz., kultūros ar istorinės vertybes [6, 164 punktas]. Įsiteisėjus iškėlusiam bankroto bylą teismo sprendimui likvidatorius įgyja įgaliojimus. Likvidatoriaus įgaliojimų įgyvendinimą kitoje šalyje narėje apriboja tie atvejai, kai kitoje šalyje narėje iškeliama šalutinė bankroto byla. Likvidatorius turi įgyvendinti įgaliojimus jų neviršydamas ir jo veiksmai turi būti teisėti pagal tos šalies

narės, kurioje veikia likvidatorius, nacionalinę teisę, ypač dėl skolininko turto realizavimo. Net ir tada, kai *lex foris concursus* nustato, kad turtas turi būti realizuojamas, pvz., aukciono tvarka, skolininko turtas kitoje šalyje narėje realizuojamas tik pagal tos valstybės nacionalinę teisę.

Viena iš problemų vykdamas pagrindinėje bankroto byloje priimtus teismo sprendimus kitoje ES šalyje narėje yra ta, kad bankroto bylos iškėlimo pasekmės ją iškėlusioje ir pripažįstančioje šalyje narėje pagal jos nacionalinę teisę dažnai yra skirtingos. Pvz., vienoje šalyje narėje darbuotojų kreditoriniai reikalavimai yra geriau apsaugomi nacionalinėje teisėje nustatant jų reikalavimų tenkinimo eiliškumo pirmenybę prieš kitų kreditorių reikalavimus. Pripažįstant vienos šalies bankroto procedūras kitoje šalyje galėtų kilti kreditorių interesų užtikrinimo problema. Pripažįstančios šalies tie kreditoriai, kuriems pripažįstančios šalies nacionalinė teisė suteikia geresnę interesų apsaugą, pvz., nustato kreditorių reikalavimų tenkinimo eiliškumo pirmenybę, tam tikrais atvejais galėtų ginčyti kitos šalies narės bankroto procedūrų vykdymą remdamiesi viešosios tvarkos išlyga. Manytina, kad siekdami savo interesų geresnės apsaugos kreditoriai galėtų inicijuoti šalutinės bankroto bylos iškėlimą pagal Reglamente nustatytas sąlygas šalutinei bankroto bylai iškelti.

Teismo sprendimo pagrindinėje bankroto byloje iškėlimas skolininkui ir šio sprendimo pripažinimas nekliudo pripažįstančios valstybės narės teismams iškelti šalutinę bankroto bylą skolininko įmonei. Reglamento 3 straipsnio 2 dalyje ir 27 straipsnyje yra nurodyta, kad šalutinė byla gali būti keliami skolininkui, turinčiam įmonę šalutinės bankroto bylos teismo valstybėje. Tokia byla apima tik skolininko turtą, esantį toje valstybėje, bei gali būti iškelta tik iškėlus pagrindinę bankroto bylą kitoje ES šalyje narėje. Reglamente nustatyta galimybė iškelti šalutinę bankroto bylą skolininko įmonei (atsižvelgiant į Reglamente vartojamos sąvokos įmonė (*angl. establishment*) vertimą į lietuvių kalbą ir su tuo susijusį Reglamento turinio tikslų perteikimą) galėtų būti aiškinama kaip šalutinės bankroto bylos iškėlimas skolininko tam tikram kontroliuojančiam padaliniiui (filialui, atstovybei, biurui ir pan.), kuriam priklausytų tam tikras turtas, esantis šalutinės bankroto bylos valstybėje. Kai vienoje valstybėje narėje yra iškelta pagrindinė bankroto byla, o antroje valstybėje narėje – šalutinė, tai pagrindinės bankroto bylos iškėlimo pasekmės antroje valstybėje apriboja šalutinės bankroto bylos pasekmės, nustatytos Reglamento 5 – 15 straipsniuose ir antrosios valstybės nacionalinėje teisėje, t. y. pripažįstamas šalutinės bankroto bylos autonomiškumas dėl šalutinėje byloje administruojamo turto. Taigi pagrindinės bankroto bylos teisinės pasekmės (pvz., skolininko turto areštas) neapima šalutinėje bankroto byloje administruojamo turto. Pažymėtina ir tai, kad šalutinės bankroto bylos administratorius (likvidatorius) turi teisę reikalauti grąžinti turtą, kuris buvo perkeltas be administratoriaus (likvidatoriaus) sutikimo į kitą valstybę narę iškėlus šalutinę bankroto bylą į šalutinėje bankroto byloje administruojamą turtą [6, 157 punktas]. Tačiau tuo atveju,

kai likvidavus turtą šalutinėje byloje tenkinami visi kreditorių šalutinėje byloje reikalavimai, likvidatorius nedelsdamas perduoda likusį nepaskirstytą turtą administratoriui (likvidatoriui) pagrindinėje byloje (Reglamento 35 straipsnis).

Reglamente suformuluoti pagrindai atsisakyti pripažinti kitoje valstybėje narėje priimtą teismo sprendimą iškelti bankroto bylą yra tais atvejais, jei pripažinimo ir vykdymo pasekmės akivaizdžiai prieštarautų valstybės, kurioje prašoma pripažinti ar vykdyti sprendimą, viešajai tvarkai, ypač jos pagrindiniams principams, arba asmens konstitucinėms teisėms ir laisvėms (Reglamento 26 straipsnis).

Dėl viešosios tvarkos, kaip teismo sprendimo nepripažinimo pagrindo, reikėtų pažymėti, kad kiekvienoje ES šalyje narėje egzistuoja daugiau ar mažiau skirtinga viešosios tvarkos samprata ir jos ribos, įteisintos nacionalinėje teisėje. Viešosios tvarkos turinys nėra vienodas ES, tačiau visais atvejais ji grindžiama pamatinėmis vertybėmis, kurias užtikrina atskiros ES šalies narės nacionalinė teisė¹. Viešoji tvarka skirta tinkamam bylos procesui užtikrinti, taip apsaugant bankroto byloje suinteresuotų asmenų teises. Tačiau tai neapima bendros teismo proceso atitikties procesinėms teisės normoms teisėtumo kontrolės. Viešoji tvarka turi užtikrinti esmines procesines garantijas, pvz., teisę būti išklaustam ir kt. [6, 205, 206 punktai]. Manytina, kad atitiktį viešosios tvarkos kriterijui sprendžiant teismo sprendimo bankroto byloje pripažinimo ar vykdymo klausimą remiantis Reglamentu galėtų lemti patikrinimas, ar buvo laikytasi teisės į teisingą teismo procesą principo priimant teismo sprendimą. Jeigu dėl teismo sprendimo bankroto byloje nustatomi nacionalinėje teisėje įtvirtintų proceso teisės principų akivaizdūs ir esminiai pažeidimai (neatitikimai), dėl kurių analogiško teismo sprendimo priėmimas pripažįstančios valstybės bankroto byloje būtų negalimas, tokie pažeidimai galėtų būti traktuojami kaip akivaizdus prieštaravimas pripažįstančios valstybės viešajai tvarkai bei sprendžiama dėl atsisakymo pripažinti ar vykdyti tokį ES šalies narės teismo sprendimą. Taigi viešosios tvarkos patikrinimo kriterijus yra tai, kaip kitos šalies narės teismo sprendimas dėl ginčo esmės atitinka viešąją tvarką ne tik materialinės, bet ir procesinės teisės prasme [8, p. 255]. Visais atvejais toks teismo sprendimo patikrinimas dėl jo atitikties viešajai tvarkai turėtų būti minimalus ir negalėtų nu-

¹ Aiškinantis Reglamente minimos viešosios tvarkos prasmę, atkreiptinas dėmesys į šio Reglamento parengimo ir priėmimo istorines aplinkybes. 14 ES šalių narių 1995–1996 m. pasirašius Konvenciją dėl bankroto bylų, tačiau prieš jos neprisijungus Anglijai, ši konvencija neįsigaliojo. Nepaisant to, šios konvencijos nuostatos vėliau buvo iš esmės perkeltos į Reglamento turinį. Konvencijos dėl bankroto bylų ataskaitoje [6], parengtoje 1996 m., t. y. prieš parengiant reglamentą, ir kurios dalis teiginių yra perkelta į Reglamento preambulę, taip pripažįstant šios ataskaitos reikšmę aiškinant Reglamento nuostatas, laikoma, kad viešosios tvarkos koncepcija yra pagrįsta fundamentaliais prašomos pripažinti teismo sprendimą valstybės principais, apimančiais tiek konstitucines teises ir laisves, tiek esmines ES ir konkrečios valstybės narės politikos kryptis. Ataskaitoje pažymėta, kad svarstant teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo klausimus viešoji tvarka reiškia fundamentalių procesinės ir materialinės teisės principų laikymąsi priimant teismo sprendimus.

krypti į teismo sprendimo teisėtumo ir pagrįstumo patikrinimą (Reglamento preambulės 22 punktas). Tokio teismo sprendimo priėmimo teisinės ir faktinės aplinkybės gali būti įvertinamos tik apsiribojant nepripažinimo pagrindų, t. y. iš esmės viešosios tvarkos, patikrinimu.

Reglamente nustatytos viešosios tvarkos, kaip teisinio instituto, sampratą padeda atskleisti ETT praktika. Aiškindamas Reglamento 26 straipsnyje nustatytą viešosios tvarkos išlygą ETT remiasi suformuota šio teismo praktika dėl viešosios tvarkos, kuri analogiškai buvo nustatyta 1968 m. Briuselio konvencijoje dėl jurisdikcijos ir teismų sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose, vykdymo. ETT 2000 m. kovo 28 d. *Krombach*, bylos Nr. C-7/98 sprendime [10] nurodė, kad ieškiniai dėl viešosios tvarkos išlygos, nurodytos Briuselio konvencijos 27 straipsnio 1 dalyje, tiek, kiek tai yra kliūtis įgyvendinti vieno iš šios konvencijos pagrindinių tikslų, t. y. teismų sprendimų judėjimo supaprastinimą, turi būti pateikiami tik išimtiniais atvejais. Ieškinys dėl šios išlygos galimas tik tada, kai kitoje valstybėje priimto sprendimo pripažinimas ar vykdymas būtų nesuderinamas su valstybės, kurios prašoma pripažinti arba vykdyti, teisine sistema.

ETT Generalinis advokatas 2005 m. rugsėjo 27 d. išvadoje [11] sutiko su Airijos Aukščiausiojo Teismo sprendimu, priimtu byloje dėl teismo sprendimo iškelti bankroto bylą bendrovei Eurofood JFSC Ltd pripažinimo, kuriuo nuspręsta atsisakyti pripažinti Italijos Parmos teismo sprendimą iškelti bankroto bylą minėtai bendrovei remiantis Reglamente nustatyta viešosios tvarkos išlyga. Prieštaravimas viešajai tvarkai pripažintam dėl to, kad nagrinėdamas bankroto bylos iškėlimo šiai įmonei klausimą Parmos teismas įmonės kreditoriams tinkamai nepranešė apie bylos esmę, nagrinėjimo laiką ir vietą. Dėl tokios priežasties kreditoriai neturėjo galimybės pateikti reikšmingų įrodymų, kad byla būtų teisingai išnagrinėta. Be to, Airijos Aukščiausiojo Teismo paskirtam bendrovės Eurofood JFSC Ltd laikinajam administratoriui apie bylos dėl bankroto iškėlimo šiai įmonei nagrinėjimą pranešta tik likus trimis dienoms iki teismo posėdžio datos, o pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo kopija pateikta laikinajam administratoriui tik Parmos teismui priėmus sprendimą bendrovei iškelti bankroto bylą. Tai lėmė Generalinio advokato išvadą, kad Italijos Parmos teismo sprendimas iškelti bankroto bylą Eurofood IFSC Ltd buvo priimtas pažeidžiant byloje suinteresuotų asmenų teisę į teisingą bylos išnagrinėjimą. Šiuos Generalinio advokato išvados teiginius patvirtino ETT išnagrinėtoje byloje priimtame sprendime, savo ruožtu nurodydamas, kad Bendrijos teisėje pripažįstamas bendrasis principas, kad visi asmenys turi teisę į teisingą teismo procesą. Bankroto bylos atveju kreditorių ar jų atstovų teisė dalyvauti procese yra ypač svarbi dėl adekvačių teisinės gynybos priemonių principo laikymosi. Valstybė narė gali atsisakyti pripažinti kitoje valstybėje narėje iškeltą bankroto bylą, jei sprendimas ją iškelti buvo priimtas akivaizdžiai pažeidžiant susijusio su ta byla asmens pagrindinę teisę būti išklaustam.

Kita vertus, Reglamento 26 straipsnyje viešosios tvarkos išlyga suformuluota taip, kad ES valstybė narė gali atsisakyti pripažinti kitoje valstybėje narėje iškelta bankroto byla arba vykdyti tokioje byloje priimtą sprendimą, jeigu tai akivaizdžiai prieštarautų viešajai tvarkai. Remiantis šios teisinės nuostatos lingvistine analize prieštaravimas viešajai tvarkai nėra besąlyginis pagrindas atsisakyti pripažinti teismo sprendimą dėl bankroto bylos iškėlimo ar vykdyti tokioje byloje priimtą teismo sprendimą. Net ir konstatuodama prieštaravimą viešajai tvarkai pagal Reglamento 26 straipsnį valstybė narė gali, bet neprivalo atsisakyti pripažinti kitoje valstybėje narėje iškeltą bankroto byla. Tokiomis aplinkybėmis pripažįstančios ES valstybės narės teismas turėtų įvertinti, ar toks pripažinimas pagal individualias bylos aplinkybes iš esmės pažeistų viešosios tvarkos saugomus visuomenės interesus, atskirų asmenų teises, taip pat pasverti, ar pasinaudojimas viešosios tvarkos išlyga atitiktų Reglamente įtvirtintą ES valstybių narių teismų bendradarbiavimo ir tarpusavio pasitikėjimo principą. Prieštaravimas viešajai tvarkai reikštų realią grėsmę konkrečioms neįgiamoms pasekmėms, kurios kiltų, jeigu sprendimas būtų pripažintas. Tokiu atveju viešosios tvarkos išlyga leistų apginti fundamentalius teisės principus: teisę į teisingą teismo procesą (*due process*), suinteresuotų asmenų teisę būti informuotiems ir jiems suteikti realią galimybę dalyvauti bankroto procese, šalių nediskriminavimo principą, ypač sudarant kreditorių ir skolininko taikos sutartis, taip pat konstitucines asmens teises ir laisves [7, p. 272].

Be to, proporcingumo principas lemia, kad pripažįstančios valstybės teisme nepripažinimas kaip užsienio teismo sprendimo prieštaravimas viešajai tvarkai pasekmė galėtų būti taikoma, atsižvelgus į individualias bylos ir prašomo pripažinti teismo sprendimo priėmimo bei jo turinio aplinkybes, visam teismo sprendimui ar jo daliai, jeigu išlieka galimybė pripažinti likusią teismo sprendimo dalį ir jos sukeliamas teises pasekmes. Šiuo aspektu derėtų pasakyti, kad kitos ES šalies narės teismo sprendimas iškelti bankroto byla, net ir konstatavus jo prieštaravimą viešajai tvarkai, galėtų būti nepripažįstamas šalyje narėje tik išimtiniais atvejais. Pabrėžtina, kad teismo sprendimas iškelti bankroto byla suvaržo skolininko padėtį nustatydamas specialų jo statusą ir iš to kylančias pasekmes būsimoms bankroto procedūroms, tačiau toks sprendimas savaime nėra vykdytinas pripažįstančioje valstybėje narėje. Dėl to viešosios tvarkos pažeidimas vien dėl formalus tokio pažeidimo konstatavimo neturėtų būti pagrindas nepripažinti šalies narės teismo sprendimo iškelti bankroto byla, jeigu tokiu sprendimu nebūtų daroma žala pripažįstančios valstybės pagrindiniams principams arba konstitucinėms teisėms ir laisvėms. Manytina, kad prieštaravimo viešajai tvarkai kriterijus būtų esminis ir nulemtų kitos šalies narės teismo sprendimo dėl bankroto bylos iškėlimo nepripažinimą tik tada, jeigu toks bankroto bylos iškėlimas skolininkui būtų neįmaitinas iš esmės pagal pripažįstančios valstybės nacionalinę teisę ir darytų žalą nacionalinės teisės saugomoms fundamentalioms vertybėms (pvz., tinkamai neatlikus skolininko nemokumo nusta-

tymo tokiam skolininkui iškėlus bankroto byla ir paskyrus turto administratorių (likvidatorių) būtų pažeistos konstitucinės skolininko nuosavybės disponavimo teisė bei ūkinės veiklos laisvė). Iš to darytina išvada, kad vien formalus prieštaravimas viešajai tvarkai nebūtų pakankamas pagrindas atsisakyti pripažinti teismo sprendimą, jei tai nepažeistų kitų asmenų teisių ir teisėtų interesų bei nedarytų jiems turčinės ar neturčinės žalos.

Priėmus teismo sprendimą iškelti bankroto byla bankroto byloje priimti teismo sprendimai, susiję su bankroto bylos eiga ir užbaigimu, bei šio teismo patvirtinti kompromisiniai kreditorių ir skolininkų susitarimai (taikos sutartys) pripažįstami be tolesnių formalumų (Reglamento 25 straipsnio 1 dalis). Reglamente, be nurodytos viešosios tvarkos išlygos, taip pat įvardijami kiti nepripažinimo pagrindai, taikytini visiems teismo sprendimams, priimtiems bankroto byloje, išskyrus pradinį teismo sprendimą iškelti bankroto byla.

Reglamento 25 straipsnio 1 dalyje nurodyti teismo sprendimai, t. y. sprendimai, priimti iškėlus bankroto byla (bankroto bylos metu ar ją užbaigus), kitose ES šalyse narėse pripažįstami pagal 2000 m. gruodžio 22 d. ES Tarybos reglamentą (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo [3], pakeitusį 1968 m. Briuselio konvenciją dėl jurisdikcijos ir teismų sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo. ETT 1979 m. vasario 22 d. sprendime *Gourdain v. Nadler* byloje Nr. C-133/78 [9] išaiškino, kad teismo sprendimai, kylantys iš bankroto įstatymų reguliuojamų santykių arba su jais glaudžiai susiję, nepatenka į 1968 m. Briuselio konvencijos taikymo sritį. Konvencijos dėl bankroto bylų atskaitoje pažymima, kad teisės spragų dėl teismų sprendimų pripažinimo tarp abiejų reglamentų neturi būti, t. y. turi būti taikomas arba vienas, ar kitas reglamentas [6, 77, 197 punktai]. Skirtingai nei teismo sprendimas iškelti bankroto byla, kiti ES šalies narės teismo priimti sprendimai bankroto byloje gali būti vykdytini, pvz., teismo sprendimai dėl skolininko turto realizavimo. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad dėl šių teismo sprendimų iškeltaje bankroto byloje yra papildomai nustatomi specialūs nepripažinimo pagrindai, įvardyti Reglamento 25 straipsnio 3 dalyje, t. y. priimtų bankroto byloje teismo sprendimų ES šalys narės neprivalo pripažinti ar vykdyti, jeigu dėl jų būtų apribota asmens laisvė ar pašto korespondencijos slaptumas. Nagrinėjamoju atveju asmens laisvės ribojimas bei pašto korespondencijos slaptumas suprantamos kaip sritys, tiesiogiai susijusios su pagrindinėmis asmens teisėmis ir laisvėmis, dėl kurių ES šalys narės pasiliko diskreciją pripažinti teismų sprendimus, darančius poveikį atitinkamoms teisėms [6, 193]. Asmens laisvės apribojimu galėtų būti laikomas laikinosios apsaugos priemonės – draudimo atsakovui išvykti iš nuolatinės gyvenamosios vietos – taikymas (CPK 145 straipsnio 1 dalies 8 punktas). Pašto korespondencijos slaptumo pažeidimu galėtų būti laikomas teismo sprendimu skolininko bankroto administratoriui (likvidatoriui) perduodama skolininko gauta korespondencija arba administratoriui (likvidatoriui) suteikiami įgaliojimai tikrinti skolininkui ar skolininko valdymo

organų nariams adresuotą privačią korespondenciją taip pat ir tais atvejais, kai skolininko (įmonės) valdymo organų nariai dėl iškelto bankroto yra netekę valdymo įgaliojimų.

Minėta, kad Reglamento 25 straipsnio 1 dalyje teismo sprendimų bankroto byloje vykdymas nukreipiamas į Reglamentą Nr. 44/2001, kuriame įtvirtinta *lis pendens* taisyklė, į kurią taip pat atsižvelgtina svarstant, ar yra nepripažinimo pagrindai. Remdamasis *lis pendens* taisykle teismas gali atsisakyti nagrinėti bylą, kai tokia pat byla yra iškelta užsienio valstybės teisme [7, p. 165]. *Lis pendens* taisyklė netaikoma teismų sprendimams iškelti bankroto bylą, tačiau galėtų būti taikoma teismų sprendimams iškeltoje bankroto byloje, pvz., sprendimams ginčiuose dėl skolininko sudarytų ekonomiškai nenaudingų sandorių pripažinimo negaliojančiais. Šis skirtumas gali būti aiškinamas tuo, kad jurisdikciją iškelti bankroto bylą turi tik skolininko pagrindinių interesų buvimo vietos valstybės teismas. Tuo remiantis netaikant *lis pendens* taisyklės išsprendžiamas bet koks jurisdikcijos konfliktas. Teismo sprendimas iškelti bankroto bylą pripažįstamas savaime visose ES valstybėse be jokių pripažinimo procedūrų kaip sprendimas, kuriam nereikia priverstinio vykdymo kitose ES šalyse narėse. Dėl to pagrindinės bankroto bylos iškėlimas atima galimybę kurios nors kitos šalies narės teismui priimti tapatų sprendimą, t. y. iškelti pagrindinę bankroto bylą, nes ginčai dėl jurisdikcijos tarp šalių narių teismų negalimi. Tai neapriboja galimybės kurioje nors kitoje šalyje narėje esančiam to paties skolininko organizaciniam vienetui iškelti šalutinę bankroto bylą. Šiuo būdu išsprendus galimą jurisdikcijų konfliktą dėl pagrindinės bankroto bylos iškėlimo nebūtina taikyti *lis pendens* taisyklę teismų sprendimams dėl bankroto bylos iškėlimo.

IŠVADOS

1. ES šalies narės teismo sprendimo iškelti bankroto bylą pripažinimas kartu su pripažinimo pasekmėmis reiškia bankroto procedūrų universalumo principo įgyvendinimą. Pripažinimas bet kurioje ES šalyje narėje reiškia, kad kyla tokios pačios teisinės pasekmės, kaip ir *lex fori concursus* valstybėje. Šias pasekmes apriboja tik tie atvejai, kai pripažįstančioje ES šalyje narėje yra iškeliamas šalutinė bankroto byla skolininkui.

2. Jeigu kitos ES šalies narės teismo sprendimas bankroto byloje vykdytinas Lietuvoje, suinteresuotas asmuo su pareiškimu turi kreiptis į Lietuvos apeliacinį teismą, kuris, patikrinęs tokio pareiškimo formos, turinio ir priedų formalius reikalavimus, įsitikina, kad pareiškėjo prašomas vykdyti teismo sprendimas yra pripažįstamas ir vykdomas pagal ES reglamentų nustatytą tvarką. Pripažinęs, kad pareiškimas atitinka nurodytas sąlygas, Lietuvos apeliacinis teismas priima nutartį leisti vykdyti kitos ES šalies narės sprendimą. Šiam teismui suinteresuotas asmuo, remdamasis ES reglamentuose nustatytais nepripažinimo pagrindais, gali pateikti prašymą panaikinti nurodytą nutartį ir atsisakyti pripažinti ar vykdyti teismo sprendimą. Prašymas turi būti grin-

džiamas teismo sprendimo nepripažinimo pagrindus atskleidžiančiomis aplinkybėmis ir jas patvirtinančiais įrodymais.

3. Kitos ES šalies narės priimtas teismo sprendimas bankroto byloje gali būti nepripažįstamas tik išimtiniais atvejais, konstatavus prieštaravimą viešajai tvarkai arba jeigu tokiu teismo sprendimu būtų apribota asmens laisvė ar pašto korespondencijos slaptumas.

4. Prieštaravimo viešajai tvarkai samprata ir jos turinys nevienodai suprantami ES šalyse – tai priklauso nuo teisinių tradicijų kiekvienoje atskiroje ES šalyje narėje. Pagal ETT suformuotą Bendrijos teisės aiškinimo ir taikymo praktiką viešosios tvarkos kaip teismo sprendimo nepripažinimo pagrindu, įvertinus individualias bylos aplinkybes, gali būti laikomas tik esminis prieštaravimas valstybės, kurioje prašoma pripažinti teismo sprendimą, teisinei sistemai, jos esminiams principams.

5. Galiojančiuose ES reglamentuose įtvirtintas ES šalių narių teismų sprendimų pripažinimas, pagrįstas tarpusavio pasitikėjimo principu, siekiant palengvinti teismų sprendimų judėjimą ES erdvėje ir mažinti su tuo susijusias kliūtis, rodo aiškia teisinio reguliavimo Bendrijos teisėje tendenciją, reiškiančią, kad yra naikinamos kliūtys ES šalių narių teismų priimamų sprendimų ir jų sukeliamų teisinių pasekmių eksteritorialumui įgyvendinti.

LITERATŪRA

1. **Konsoliduota** Europos Bendrijos Steigimo Sutartis (OL, 2006, C321): <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/lt/oj/2006/ce321/ce321200612291t00010331.pdf> (žiūrėta 2007-01-28).
2. **2000 m. gegužės 29 d.** Europos Sąjungos Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1346/2000 dėl bankroto bylų (OL, 2000 L 160, p. 0001–0018).
3. **2000 m. gruodžio 22 d.** Europos Sąjungos Tarybos reglamentas (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (OL 2001 L 012, p. 0001–0023).
4. **2002 m. vasario 28 d.** Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios. 2002. Nr. 36–1340.
5. **2001 m. kovo 20 d.** Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas (Nr. IX-216) (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios. 2001. Nr. 31–101.
6. **Virgos M., Schmit E.** Konvencijos dėl bankroto bylų ataskaita International Insolvency Institute. www.iiiglobal.org/country/european_union/virgos_schmidt.pdf (žiūrėta 2007-01-28).
7. **Israel Jona.** European Cross-Border Insolvency Regulation. 2005. Antwerpen: Intersentia.
8. **Литвинский Д. В.** Признание иностранных судебных решений по гражданским делам. Санкт-Петербург, 2005.
9. **Europos** Teisingumo Teismo 1979 m. vasario 22 d. sprendimas *Henri Gourdain v. Franz Nadler* byloje Nr. C-133/78.
10. **Europos** Teisingumo Teismo 2000 m. kovo 28 d. sprendimas *Krombach* byloje Nr. C-7/98.
11. **Europos** Teisingumo Teismo 2005 m. rugsėjo 27 d. Generalinio advokato Jacobs'o išvada *Eurofood IFSC Ltd* byloje Nr. C-341/04.

12. **Europos** Teisingumo Teismo 2006 m. gegužės 2 d. sprendimas *Eurofood IFSC Ltd* byloje Nr. C-341/04.

RECOGNITION OF JUDGMENTS IN INSOLVENCY PROCEEDINGS IN ANOTHER EU MEMBER STATE

Andrius Urbonas*

Mykolas Romeris University

S u m m a r y

The article analyses the judgment of EU member court to open insolvency proceedings and the recognition and enforcement of these judgments in another EU member state. The main principles of the recognition of court judgments in insolvency cases as well as the purpose and the procedures of the recognition in the European Union are disclosed in this article. These issues fall inside the scope of application of the Regulation 1346/2000, therefore, the author of the article pays a great attention to the theoretical analysis of this Regulation and its application in judicial practice. Although the court decision in insolvency proceedings is automatically recognized in another EU member state (without any additional procedures required), it does not necessarily mean that any decision in insolvency proceedings will be implicitly recognized and enforced in all cases. If a person concerned in particular lawsuit seeks the court judgment to be compulsory enforced in the EU

member country, which recognizes this decision, it is required to appeal to a competent institution (in Lithuania – Court of Appeal) for the enforcement of the particular judgment. The application letter to the competent institution should be prepared in accordance with the requirements stated in the Regulation and Civil Process Code concerning form, content and supplements of the application. If the application is properly presented, it should be allowed to enforce the court judgment of another EU member country without revising the repudiation elements stated in the Regulation. However, if a person concerned in particular insolvency lawsuit requests to revise the particular decree proving the repudiation elements stated in the Regulation, the Court of Appeal of Lithuania verifies the existence of repudiation fundamental principles due to specific judgment. The article analyses the fundamental principles of non-recognition of judgments in insolvency proceedings, particularly concerning the conception and range of public policy. Based on such practical issues of the application of the Regulation, the author analyses the settled practice in insolvency lawsuits solved by the Court of Justice of the European Communities.

Keywords: insolvency proceedings, recognition and enforcement of judgments, public policy, main proceedings, secondary proceedings, winding-up proceedings.

* Doctoral Student, Department of Civil Process of Faculty of Law of Mykolas Romeris University.